

şah gelirleri, vâlide sultan ve sultanların gelirleri Haremeyn Hazinesi'nde (Haremeyn dolabı) muhafaza edilirdi. Rikâb-ı hümayuna gelen bu paranın surre altını bedeli, cami, türbe, köprü ve su yolları inşaat ve tamirat masrafları, mücevherat ve murassa' eşya, giyim eşyası ve mefruşat alımı, cârîye bahaları, hânedana mensup kadınların ve görevli kadınların aylık ve yıllıkları, padişah tarafından yapılan çeşitli ihسانların hesap defterleri Dârüssaâde ağasınca hazırlanarak padişaha arz edilirdi (TSMA, nr. D 1219). Saray tarafından yaptırılan camilerin inşaat ve tamirat masraflarını Dârüssaâde ağası görürdü. Nitekim Sultan Ahmed Camii inşaatı Dârüssaâde ağası Mustafa Ağa'nın nezaretinde yapılmıştır (TSMA, nr. D 35, 36, 40, 41). Dârüssaâde ağası ayrıca çeşitli siparişler için kuyumcu, bezirgân, kürkçü, terzi vb. esnafla görüşür, numune görür, eşya satın alır ve yapılan hesapları gözden geçirirdi. Her çarşamba günü de nezaretleri altındaki vakıfların işlerini denetlemek üzere Orta Kapı dışında Has Ahur Kapısı tarafında bulunan Dârüssaâde ağası yazıcısı odasında divan akdederdiler. Bu divanda Haremeyn evkaf müfettişi, muhasebecisi ve mukâtaacısı, rûznâmeci, başhalife, Dârüssaâde ağası yazıcısı ve diğer görevliler bulunur, vakıflara ait mukâtaa ihalesi, ferâğ, intikal işleri ve görevlilerin azil ve tayinleri yapılırdı. Dârüssaâde ağası, gözetimi altındaki vakıfların vakıf şartlarına uymayan durumlarını tesbit ederse bunu padişaha yazılı olarak arzeder, padişah da yapılan hatanın düzeltilmesi hakkında vakfın bulunduğu yerin kadısına hüküm gönderirdi. Ayrıca her yıl receb ayının on ikinci günü düzenlenen ve surre gönderilmesiyle ilgili olarak sarayda yapılan merasim Dârüssaâde ağası başkanlığında gerçekleş-

şirdi. Surre gönderilen şahısların isimlerini ve gönderilen miktarı belirten surre defterleri, Dârüssaâde ağası ve Haremeyn evkafı müfettişi mühürleriyle tanzim edilir (bk. TSMA, nr. D 1209/2-3), defterdarlar tarafından imzalanır, defterin ilk sayfasına padişahın tuğrası çekilirdi (TSMA, nr. D 1146, 1187). Surre eminine de hil'atı Dârüssaâde ağası huzurunda giydirilirdi. Kâbe anahtarlarının karşılığında yapılan merasim Dârüssaâde ağası nezaretinde olurdu.

Dârüssaâde ağaları padişahların ölümleri sırasında onların yanında bulunmuşlardır. Ölüm halinde durumu sadrazama bildiren de genellikle Dârüssaâde ağaları olmuştur. Yine tahta çıkacak olan şehzadeyi silâhdar ağa ile birlikte Bâbüssaâde'de kurulan tahta oturtma ve ilân törenlerinin düzenlenmesini sağlardı. Bunun yanı sıra bayram ve kılıç alayı törenlerinde de bulunurdu. Vâlide sultanların Eski Saray'dan Yeni Saray'a nakillerinde Dârüssaâde ağası ve maiyeti görevliydi. Yeni bir şehzade veya hanım sultanın doğumu önce Dârüssaâde ağasına haber verilirdi. Vâlide sultan ve sadrazamın beşik alayı ile gelen beşikler ve nişan alayı ile gelen nişan takımları Harem'in Arabalar Kapısı'nda Dârüssaâde ağasına teslim edilirdi. Hanım sultanların nikâhlarında vekili Dârüssaâde ağası olurdu. Nikâh Dârüssaâde ağasının odasında kıyılır ve düğün törenleri onun tarafından idare edilirdi. Harem ağaları ve baltacılarla birlikte gelin alayında hazır bulunan Dârüssaâde ağası, şehzadelerin ilk derse başlayacakları zaman yapılan merasime de katılırdı (TSMA, nr. E 3369, 5890, 10.179). Hekimbaşıllığa tayin edilen şahsa Dârüssaâde ağası huzurunda hil'at giydirilirdi. Kozbekçiler Ocağı'na vakfedilen paraların muhasebeleri, her yıl sonunda Dârüssaâde ağasının huzurunda görüşülerek karara bağlanırdı (TSMA, nr. D 1125).

Uhdelerinde haslar, mukâtaalar bulunan Dârüssaâde ağalarına padişah tarafından İsmâil Geçidi gibi çok önemli mevkiiler ve köyler temlik edilmiş, Ravza-i Mutahhara'da ferâşet hizmetleri onlara tahsis edilmişti. Birçoğu oldukça zenginleşen Dârüssaâde ağaları cami, meşicid, tekke, medrese, mektep gibi çok sayıda hayır müessesesi tesis ederek bu konuda vakfiyeler düzenlemişlerdir.

Harem ağalarına ait kabristanın Üsküdar'da Seyyid Ahmed deresi civarında Pilavcı Bayırı caddesinde olduğu, Topkapı

Sarayı Müzesi Arşivi E 9467 no'lu plan da belirtilmektedir (ayrıca bk. HAREM).

BİBLİYOGRAFYA :

TSMA, nr. D 34, 35, 36, 40, 41, 743, 1027, 1059, 1089/45-47, 1125, 1146, 1187, 1209/2-3, 1219, 1219/1, 1280, 2159, 2222, 2417/30, 3136, 3887/2, 3960, 6205, 7027, 7509, 9698, 9774, 10.181, 10.303; nr. E 253, 414/1, 449/39, 977/1-2, 1725/1, 2445, 3369, 4682, 5890, 6196, 7010, 7014/31-32, 7364/77, 7874, 8395/1, 9467, 10.179, 12.007, 12.063; Selânikî, *Tarih* (İpşirli), I, 229-231, 281; II, 686, 740, 757; Naimâ, *Tarih*, V, 233; Silâhdar, *Tarih*, I, 735; *Kıyafet Albümü*, TSMK, III, Ahmed, nr. 3690; Atâ Bey, *Tarih*, I, 257-260, 267; *Kitâb-ı Gencîne-i Feth-i Gence*, TSMK, Revan, nr. 1296, vr. 8^b; Ahmed Resmî Efendi, *Hamiletü'l-küberâ*, TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1403; Hızır İlyas, *Letâif-i Enderûn*, İstanbul 1276, tür.yer.; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 172-183; a.mlf., *Mekke-i Mükerreme Emirleri*, Ankara 1972, s. 27, 35-38, 43, 46; İsmail H. Baykal, *Enderun Mektebi Tarihi*, İstanbul 1953, s. 19-21, ayrıca bk. tür.yer.; M. Çağatay Uluçay, *Harem II*, Ankara 1971, tür.yer.; a.mlf., *Padişahların Kadınları*, tür.yer.; Cengiz Orhonlu, "Derviş Abdullah'ın Darüssaâde Ağaları Hakkında Bir Eseri: Risâle-i Teberdâriyye fi ahvâli Dârü's-saâde", *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara 1976, s. 225-251; Ülkü Altındağ — Nail Bayraktar, "Topkapı Sarayı Müzesi Tahrir Komisyonu Çalışmaları I: (Harem ve Baltacılar Koğuşu)", *Topkapı Sarayı Müzesi: Yıllık II*, İstanbul 1987, s. 66; Jane Hathaway, "The Role of the Kızlar Ağası in 17th - 18th Century Ottoman Egypt", *St.I, LXXV* (1992), 141-158; Pakalın, I, 400-404.

ÜLKÜ ALTINDAĞ

DÂRÜSSALTANA

(bk. İSTANBUL).

DÂRÜSSELÂM

(دارالسلام)

Maddî ve mânevî âfetlerden korunmuş esenlik yurdu anlamına gelen ve Kur'an-ı Kerim'de cennetin isimlerinden biri olarak geçen tabir (bk. CENNET).

DÂRÜSSELÂM

(دارالسلام)

Tanzanya'nın en büyük şehri ve eski başkenti.

Adını Kur'an-ı Kerim'de cennet için kullanılan "huzur yeri" anlamındaki *dârü's-selâm* (el-En'am 6/127; Yûnus 10/25) terkiibinden alır. Önceleri Afrika'da Alman Doğu Afrika'sı diye bilinen bölgenin merkezi olan Dârüsselâm, I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1919'da Versailles Ant-

Ortanca eski (TSMK, III, Ahmed, nr. 3690, Tablo 43)

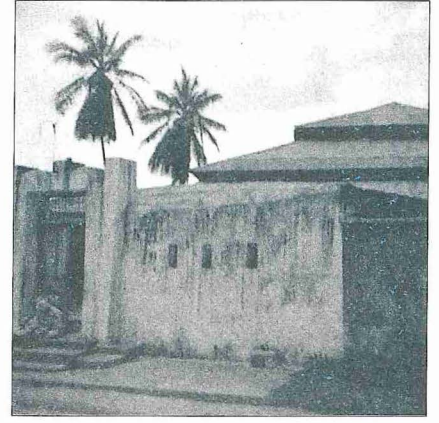
laşması ile İngiltere'ye geçen Tanganika'nın, 1964 yılında da Tanganika ve Zengibar'ın birleşmesiyle ortaya çıkan Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti'nin başşehri oldu. Daha önce Zengibar adasının karşısında biraz güneyde, tabii bir limanın ağzında Mzizima adlı bir iskele kasabası ve Afrika'nın içlerine doğru giden kervanların başlangıç noktası idi. Zengibar Sultanı Bû Saîd hânedanından Seyyid Saîd'in oğlu Sultan Seyyid Mâcid burada 1862'de bir saray ile bazı binalar yaptırdıktan sonra Dârüsselâm adıyla şöret buldu ve önem kazandı.

Sultan Bergaş'ın hüküm sürdüğü yıllarda (1870-1888) bölgede söz sahibi olan İngilizler, Arap asıllı müslüman halk ile yerliler arasında ortaya çıkan ihtilâflarda sürekli olarak yerli halkın tarafını tutular ve onları müslüman idarecilerle karşı kıskırttılar. Sultan Bergaş, İngiltere'ye karşı bir yardımcı bulabilmek için Avrupa'ya gitti ve Almanlar'la kurduğu dostluktan bir müddet faydalandı. Ancak daha sonra İngilizler'le anlaşan Almanlar Berlin Konferansı (1884-1885) sonunda bölgede Alman Doğu Afrikası adıyla hâkimiyet kurdular ve Dârüsselâm'ı merkez yaptılar (1891). Almanlar bölgedeki hâkimiyetleri sırasında İngilizler'in kontrolünde bir liman şehri olan Zengibar'ın üstünlüğüne son vermek amacı ile Dârüsselâm'a önem verdiler ve deniz ticaretinin buraya kayması için çeşitli tedbirler aldılar. Dârüsselâm ile Zengibar arasında liman vergileri dolayısıyla sürekli bir çekişme cereyan etmiş, ancak bugün Dârüsselâm ticaret sahasındaki bu rekabeti aşarak ülkenin en önemli liman şehri ve ticaret merkezi haline gel-

miştir. Dârüsselâm Tanganika gölü kıyısındaki Ujiji'ye, 1902 yılında yapılan ve daha sonra Victoria gölü kıyısındaki Mwanza'ya ve Zambiya'daki bakır madenlerine de ulaştırılan demiryolu ile (Tanzam hattı) bağlıdır. Uzunca bir süre bu demiryolu ile Dârüsselâm'a taşınan bölgedeki zenginlikler buradan Avrupa ülkelerine götürülmüştür. Dârüsselâm'ın civardaki merkezlere demiryolu dışında kara, hava ve deniz yollarıyla da bağlantıları vardır.

Sıcak ve rutubetli bir iklimi olan Dârüsselâm, bugün düzenli planı ve modern binaları ile yeşillikler içinde bir Batı şehri görünümündedir. Şehirde ilk üniversite 1961 yılında açıldı ve hukuk fakültesiyle öğretime başladı. Bugün 4000 öğrencinin eğitim gördüğü bu üniversite Afrika'nın en gelişmiş yüksek öğretim kurumları arasında yer almaktadır. 1984'te ülkenin ikinci üniversitesi olan Sokoine yine burada ziraat fakültesiyle öğretime başladı. Her iki üniversitede de lisans üstü öğrenime yer verilmektedir. *Daily News* ve *Uhuru* gibi günlük gazetelerle *Sunday News* ve *Mzalendo* gibi haftalık dergiler başta olmak üzere Tanzanya'da çıkan yayın organlarının hemen hepsi Dârüsselâm'da neşredilmektedir. Burada bulunan devlet bankaları ve ülkenin ileri gelen sınaî, ticarî kuruluşlarının genel merkezleri şehri önemli bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Özellikle ahşap hâtırâ eşyasıyla ünlü bir turizm merkezi olan şehir ayrıca gıda, tekstil, çimento, sigara sanayi kuruluşları ve petrol rafinerileriyle ülkenin endüstri merkezidir. Bunlardan başka şehirde radyo-televizyon istasyonları, çeşitli kütüphaneler ve 1.750.000 yıllık en eski hominid iskeletinin de muhafaza edildiği bir millî müze bulunmaktadır. Ülkenin en büyük liman tesisleri gibi ana havaalanı da buradadır. 1974'te başşehrin 320 km. daha içeride bulunan Dodoma'ya (1985'te nüfusu 85.000) taşınması kararlaştırılmış, 1980 yılında başlayan nakil işleri 1992'de henüz tamamlanmamıştı. Devletin başşehri Dodoma olmakla birlikte hükümetin bazı birimleri ve resmî daireler hâlâ Dârüsselâm'da bulunmaktadır.

1988'de nüfusu 1.360.850 olan Dârüsselâm'da çoğunluğu, Sevâhilî (sâhiller halkı) denilen ve yüksek oranda Arapça, az miktarda da Hintçe unsurların karışmış olduğu bir Bantu lehçesini (Sevâhilî dili) konuşan melez ırk ile Yemen asıllı Araplar ve Gucerât dolaylarından gelen Hintliler teşkil eder. Bunların tamamı müs-

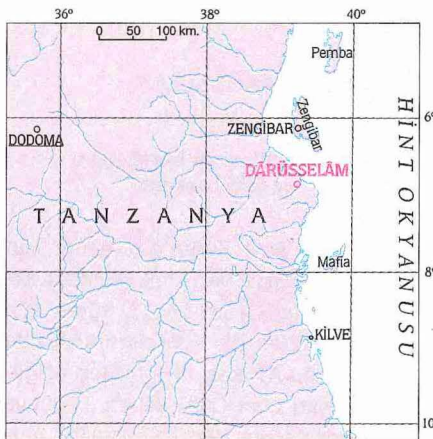

Dârüsselâm'da Mescid-i Cum'a - Tanzanya

lûman olup genellikle Sevâhilîler Şâfiî, Araplar İbâzî, Hintliler ise Şii-İsmâilî (Höcalar ve Bohrâlar), az bir miktar da Sünnî'dir. 1957 yılında IV. Ağa Han'ın tacını giyerek Nizârî İsmâiliyye mezhebinin imamlığına geldiği şehirde daha çok Hint kökenlilerin mensup olduğu geniş çaplı bir İsmâilî teşkilâtı göze çarpar; bunun karşısında da bütün Sünnî müslümanların bağlı bulunduğu 1969'da kurulan National Muslim Council of Tanzania faaliyette göstermektedir. Tanzanya'da birçok şubesi olan el-Cem'iyetü'l-İslâmiyye li-şarki İfrîkiyye'nin genel merkezi de buradadır. Bu cemiyet, birçoğu Dârüsselâm'da bulunan ülkedeki 120 kadar İslâmî mektebin bakımını üstlenmiş durumdadır. İslâmî eğitim veren okullarda öğretim genellikle Arapça, bazılarında da Sevâhilî dilleriyle yapılmaktadır. Arapça bugün şehirde konuşulan diller arasında İngilizce ve Sevâhilî'den sonra üçüncü sırada yer alır. Yine Dârüsselâm'da bulunan el-Meclisü'l-İslâmiyyü'l-a'lâ adlı kurum da ülkedeki İslâmî faaliyetleri yönetir. Bağımsızlık savaşından sonra halkın arasına Araplar-gerçek yerliler diye bir ırk ayırımı girdiğinden İslâm'ı yayma çalışmaları zayıflamış durumdadır ve müslümanların faaliyetleri neşriyat sahasından çok cami içi çalışmalarına yönelik kalmaktadır.

Şehirde birçok cami bulunmakta, ancak birbirlerine muhalif olan Höcalar ile Bohrâlar aynı camilere gitmemektedirler. İbâzî ve Sünnî cemaatler arasında ise cami farkı pek gözetilmez. Dârüsselâm'ın en büyük camii, şehrin merkezindeki iki katlı ve yüksek kubbeli Şâfiî Camii'dir.

Dârüsselâm

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, I, 456 vd.; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 193; J. S. Trimmingham, *Islam in East Africa*, Oxford 1964, s. 40, 50-52, 110 vd., 142, 166; M. Mahmûd Savvâf, *İfritkiyye'l-müslime*, Beyrut 1975, s. 724-742; Mahmûd Şâkir, *Tanzânâyâ*, Beyrut 1406/1986, s. 24 vd.; J. Knappert, *East Africa*, Delhi 1987, s. 270 vd.; *Le Grand Robert des noms propres*, Paris 1987, II, 825; *Africa South of the Sahara 1988*, London 1987, s. 986-1010; Ahmed Hamoud al-Maamiry, *Omani Sultans in Zanzibar (1832-1964)*, New Delhi 1988, s. 41, 50, 58, 65; *Africa South of the Sahara 1992*, London 1992, s. 1011, 1021; *Kâmûsü'l-İslâm*, III, 2083; IV, 2424 vd.; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 324; C. H. Becker, "Dâresselâm", *İA*, III, 482-483; Alice Werner, "Zengibar II", *a.e.*, XIII, 534; G. S. P. Freeman-Grenville, "Dar-es-Salaam", *EI*² (İng.), II, 128-129; "Dar es-Salaam", *EBr.*², III, 882; "Dodoma", *a.e.*, IV, 148.

MUSTAFA L. BİLGE

DÂRÜSSİHHA

(bk. BİMÂRİSTAN).

DÂRÜSSİNÂA

(bk. TERSANE).

DÂRÜSSİKKE

(bk. DARPHÂNE).

DÂRÜSSULH

(دارالصلح)

Kendisizle

barış antlaşması yapılmış ülke için kullanılan fıkıh terimi.

İslâm devletleriyle barış münasebetleri bozulan veya bilfiil savaş halinde bulunan ülkeler, kendileriyle sulh antlaşmaları yapılması durumunda bu antlaşmaların mahiyetine göre farklı isimler alırlar. İslâm hukukunda hâkim telakkiye göre devletler arası münasebetlerde normal olan durum barış halidir. Fıkıh bilgilerinin çoğunluğuna göre savaşın hukukî mesnet ve sebebi, müslüman olmayan ülkelerin müslümanlara savaş açmasıdır. İslâm'a göre savaş zaruret icabı başvuru olan geçici bir durum olup müslüman bir ülke ile düşmanca münasebetler içine giren ülkelerle ilişkilerin normale dönmesi için gerek savaş öncesi gerekse savaş sırasında barış yollarına başvurmak, karşı tarafın barış istemesi halinde bunu kabul etmek Kur'an-ı Kerim'in emridir (bk. el-Enfâl 8/61). Hanefî hukukçularının açıkça belirttiği gibi savaşın hedefi, düşmanın mukavemet ve üstünlüğünü kırarak tecavüzleri ön-

lemek (Zeylaî, III, 245; İbnü'l-Hümâm, V, 204), müslümanların emniyet içinde din ve dünya işlerini yürütme imkânına kavuşmalarını sağlamaktır (Serahsî, X, 3, 5). Bu sebeple savaşa girilmeden önce veya savaş sırasında antlaşmalarla bu sonuca ulaşmak mümkün olduğu takdirde savaştan kaçınılır. Müslüman hukukçular, İslâm ülkesiyle (dârü'lislâm) düşmanca münasebetler içinde bulunan devletlerle barış ilişkilerini düzenleyen antlaşmaları iki kategoride mütalaa etmişlerdir.

1. Geçici Antlaşmalar. İslâm hukuku kaynaklarında muvâde, muhâdene, müsâleme, musâlahâ, muâhede, hüdn, sulh ve silm gibi terimlerle ifade edilen geçici antlaşmaların yapılabilmesi, sebeplerinin ortaya çıkması halinde ittifakla câizdir. Bu antlaşma türüyle ilgili olarak "düşmanla belli bir süre savaşı terk hususunda bir şey karşılığında veya karşılıksız yapılan antlaşma", "savaşı terk üzere yapılan muâhede", "müslümanın harbî* ile İslâm'ın hükümü altında bulunmaksızın bir süre mütareke üzerine yaptığı akid" gibi tarifler yapılmıştır (bk. Özel, s. 214-215). Bu tür antlaşmaların temel özelliği, gayri müslim ülkenin İslâm hâkimiyetini kabul etmemesi ve İslâm devletinin kontrolü altına girmemesidir. Bir diğer ifadeyle böyle bir ülke İslâm hukukunun tatbik sahası dışındadır. Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî hukukçularına göre bu antlaşmalar için belli bir süre sınırı yoktur. Şâfiîler'e göre ise on yıldan fazla süre için yapılamaz, fakat sürenin bitiminde yenilenebilir. Bu antlaşma ile dârüssulh haline gelen ülke halkının (ehl-i sulh) can ve mallarına tecavüz haram olup antlaşma süresince kendileriyle savaşılmaz. Bu tür geçici antlaşmalar Hanefîler'e göre gerektiğinde bozulabilir. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî hukukçularına göre ise süre bitimine kadar antlaşmaya bağlı kalmak gerekir. Ancak karşı tarafın antlaşmayı bozacağı anlaşılırsa tek taraflı olarak bozulabilir.

2. Sürekli Antlaşmalar. Savaştan önce veya savaş sırasında İslâm devletiyle barış içinde yaşayacağına dair bir teminat ve İslâm hâkimiyetine boyun eğdiği hususunda bir işaret olmak üzere cizye vermesi karşılığında gayri müslim bir ülke ile yapılan antlaşmalar bu kısma girer. Böyle bir antlaşmanın yapılabilmesi için şu iki şartın benimsenmesi gerekir: a) Cizye ödemeleri; b) Kendilerine İslâm hükümlerinin uygulanması (İslâm hâkimiyetini kabul etmeleri). Bir zimmet akdi olan bu antlaşmanın İslâm devleti tarafından ihlâl ve iptali câiz olmadığı gibi

devlet bu tür bir antlaşma teklifini kabul etmek mecburiyetindedir. Kendileriyle antlaşma yapılan ülke halkına ehl-i zimme (ehl-i ahd) denir. Bu statüdeki ülke İslâm devletinin hâkimiyetinde olmakla birlikte yönetim ve iç işlerinde serbesttir; bu ülkeyi dışa karşı savunmak İslâm devletinin görevidir. Bu tür antlaşmaları yapmaktan maksat, Hanefî hukukçularının açıkça ifade ettiği gibi müslümanlara karşı açılmış olan savaşı bertaraf etmek ve düşmanın müslümanlarla barış içine girmesini sağlamaktır (Molla Hüsrev, I, 299; İbn Nüceym, V, 125). Fıkıh kaynaklarında geçici antlaşmalara örnek olarak Hudeybiye Antlaşması, sürekliliğe örnek olarak Hz. Peygamber'in Necran, Eyle, Hecer, Bahreyn, Cerbâ ve Ezruh halkıyla yaptığı antlaşmalar gösterilir.

Bu antlaşma türlerine bağlı olarak ortaya çıkan barış ülkelerine (dârüssulh) müslüman hukukçuların genel olarak verdikleri adlar ve bu ülkelerle ilgili görüşleri de şöyledir:

Dârülahd. Hanbelî hukukçuları ile Şâfiîler'den Mâverdi amme hukuku yönünden yaptıkları arazi tasnifinde, mülkiyetin İslâm devletine veya kendileriyle antlaşma yapılan gayri müslimlere ait olmasından hareketle ülkeleri belli bir ayırımı tâbi tutmuşlardır. Bunlara göre müslümanların eline geçen araziler dört kısma ayrılır. a) Kuvvet ve fetih yoluyla alınan topraklar. b) Ahalisinin terketmesi sebebiyle elde edilen topraklar. Bu iki toprak da sakinleri ister müslüman ister gayri müslim olsun mülkiyeti müslümanlara ait olduğundan dârü'lislâmdır. Barış antlaşması yoluyla elde edilen topraklar da iki kısımdır. c) Yapılan antlaşma ile mülkiyeti müslümanların ortak malı sayılan ve bir haraç karşılığında gayri müslim ahalisine bırakılan topraklar. Bu antlaşma ile onlar ehl-i ahd, toprakları da dârü'lislâma ait vakıf arazi haline gelir. Bu araziden alınan haraç ücret hükümdindedir; müslüman olmaları veya arazinin bir müslümana geçmesi halinde düşmediği gibi ayrıca baş cizyesi vermeden orada bir yıldan fazla kalamazlar. d) Yapılan antlaşma ile mülkiyeti kendilerinde kalmak üzere bir haraç karşılığında gayri müslim ahalisine terkedilen topraklar. Bu araziden alınan haraç cizye hükmünde olup müslüman olmaları veya arazinin bir müslümana geçmesi halinde düşer. Bu topraklar bir önceki durumun aksine dârü'lislâm değil dârülahddir. Antlaşmaya uydukları sürece orada kalırlar, dârü'lislâm dışında